

EJZF projekts “Zināšanu uzlabošana jūras vides stāvokļa jomā”

Publicēts: 11.07.2022.

ES fondi

Rīcības programmas zivsaimniecības attīstībai 2014.-2020. gadam atbalstāmā pasākuma "Zināšanu uzlabošana jūras vides stāvokļa jomā" ietvaros Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija īsteno Eiropas Savienības Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonda (EJZF) finansētu projektu „Zināšanu uzlabošana jūras vides stāvokļa jomā” (Nr. 17-00-F06803-000001).

Projekta mērķis: veicot pētījumus, pilnveidot zināšanu bāzi par jūras vides stāvokli (t.sk., iegūt datus un informāciju, veikt to analīzi, izstrādāt metodes un novērtēšanas sistēmas attiecībā uz jūras vides stāvokli, par to ietekmējošām slodzēm un to savstarpējo ietekmi), kas nepieciešama pasākumu programmai, lai panāktu un saglabātu labu jūras vides stāvokli, atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.gada 17. jūnija Direktīvai 2008/56/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā (Jūras stratēģijas pamatdirektīva) un Latvijas normatīvajiem aktiem par jūras vides aizsardzību un pārvaldību.

Projekta īstenošanas laiks: 30.06.2017. - 30.06.2022.

Par projektu

Lai panāktu projekta mērķi, tiek pētīts jūras vides stāvoklis, jūras ekosistēma, jūras vidi ietekmējošās slodzes un to savstarpējā mijiedarbība, veikta jūras izmantošanas sociālā un ekonomiskā analīze, novērtējums sociālekonomiskajiem ieguvumiem no jūras izmantošanas, lai pamatotu un izstrādātu priekšlikumus nepieciešamajiem pasākumiem laba jūras vides stāvokļa panākšanai un saglabāšanai Latvijas jurisdikcijā esošajos jūras ūdeņos.

Pētījums “[Zināšanu uzlabošana par jūras ekosistēmu, jūras vides stāvokli un to ietekmējošām slodzēm](#)” (2017.-2022.), izpildītājs: Daugavpils universitātes Latvijas Hidroekoloģijas institūts. Pētījums aptver 11 tēmas jūras vides stāvokļa un tā izmaiņu cēloņu un tendenču raksturošanai, jūras ekosistēmas elementu un jūras vidi ietekmējošo bioloģisko un fizisko slodžu novērtēšanai, kā arī jūras vides galveno ekosistēmas vērtību apzināšanai un kvantificēšanai, jūras vides degradācijas nemonētārai novērtēšanai. Pētījuma tematiskās atskaites pieejamas [šeit](#).

Pētījums “[Zināšanu un informācijas bāzes veidošana jūras ūdeņu izmantošanas un jūras vides mērķu sasniegšanas ekonomiskai un sociālai analīzei](#)” (2017.-2021.), izpildītājs SIA “Aktiivs”. Pētījumā ietverta jūras izmantošanas ekonomiskā un sociālā analīze, jūras vides degradācijas radīto izmaksu novērtējums, potenciāli nepieciešamo papildu pasākumu izvērtējums un to izmaksu-efektivitātes analīze, sociālekonomisko ieguvumu no jūras un tās sniegto ekosistēmas pakalpojumu izmantošanas novērtējums. Pētījuma tematiskās atskaites pieejamas [šeit](#).

Pētījums “[Piesārņojumu izraisīto avotu radītās biogēnu slodzes uz Baltijas jūru noteikšana, lai definētu efektīvus pasākumus piesārņojuma samazināšanai](#)” (2018.), izpildītājs VSIA “Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs”. Pētījumā ietverta informācijas un datu analīze par piesārņojuma slodžu novērtējumu no Latvijas teritorijas uz Baltijas jūru un Rīgas līci, Latvijas progresu piesārņojuma slodžu samazināšanā un HELCOM noteikto mērķu izpildē Baltijas jūras ekoloģiskā stāvokļa uzlabošanai.

Pētījums “[Sanešu pārvietošanās jūrā izpēte un laba jūras vides stāvokļa kvalitatīvā raksturlieluma “Hidrogrāfiskie apstākļi” rādītāju aprobācija](#)” (2019), izpildītājs SIA “Procesu analīzes un izpētes centrs”. Pētījums izvērtē sanešu pārvietošanās raksturu un ģeomorfoloģiskās izmaiņas Latvijas jurisdikcijā esošajā jūras akvatorija daļā, aprobējot Jūras stratēģijas pamatdirektīvā noteiktā laba jūras vides stāvokļa kvalitatīvā raksturlieluma «Hidrogrāfiskie apstākļi» rādītājus.

Pētījums "[Pārskats par Rīgas un Daugavpils notekūdeņu attīrīšanas iekārtu un Liepājas pilsētas un Karostas atbilstību svītrošanai no HELCOM noteikto vides "karsto punktu" saraksta](#) (2020.), izpildītājs VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs". Pētījumā, izvērtējot jaunākos pieejamos datus, tika secināts, ka Rīgas pilsētas notekūdeņu attīrīšanas iekārtas atbilst kritērijiem, lai varētu rosināt Rīgas NAI izslēgšanu no HELCOM „karsto punktu” saraksta; vienīgais aspekts, kas kavē Daugavpils NAI dzēšanu no HELCOM „karsto punktu” saraksta, ir ilgstoši neatrisinātās problēmas ar Križu dūņu laukos noglabāto dūņu utilizāciju, kā arī ar Križu teritorijas sakopšanu atbilstoši vides prasībām; arī Liepājas NAI virzīta dzēšanai no "karsto punktu" saraksta, bet Liepājas ostas akumulētā piesārņojuma apjoms joprojām vērtējams kā nozīmīgs, un tāpēc Karostas kanāla dzēšana no HELCOM "karsto punktu" saraksta būtu sarežģīta.

Tematiskā atskaite "[Novērtējums riskam nesasniegt LJV raksturlielumam D1 attiecībā uz ūdensputniem un atjaunotajai nacionālajai JSD pasākumu programmai nepieciešamie novērtējumi par jūras ūdensputniem](#)" (2022), izpildītājs Latvijas Universitātes Bioloģijas institūts.

Projektā paveiktais

1. posms (30.06.2017.-31.10.2018.): Uzsākti divi apjomīgi projekta pētījumi – "Zināšanu uzlabošana par jūras ekosistēmu, jūras vides stāvokli un to ietekmējošām slodzēm" un "Zināšanu un informācijas bāzes veidošana jūras ūdeņu izmantošanas un jūras vides mērķu sasniegšanas ekonomiskai un sociālai analīzei". Pētījumos iegūtie jaunie dati un informācija izmantota [Jūras vides stāvokļa novērtējuma](#) (2011-2017) sagatavošanai.

Savukārt pētījumā "Piesārņojumu izraisīto avotu radītās biogēnu slodzes uz Baltijas jūru noteikšana, lai definētu efektīvus pasākumus piesārņojuma samazināšanai", ko veica "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs", tika analizēta informācija un dati par piesārņojuma slodzēm no Latvijas teritorijas uz Baltijas jūru, kā arī uz Rīgas līci saistībā ar HELCOM noteiktajiem slodžu samazināšanas mērķiem. Izvērtēts Latvijas progress piesārņojuma slodžu samazināšanā un Baltijas jūras ekoloģiskā stāvokļa uzlabošanā. Pamatojoties uz novērtējumu rezultātiem, sagatavoti priekšlikumi pasākumu efektivitātes uzlabošanai, izstrādāts nepieciešamo pasākumu saraksts notekūdeņu radītā piesārņojuma samazināšanai un uzņemošā ūdens objekta kvalitātes uzlabošanai atbilstoši normatīvo aktu un HELCOM prasībām.

2. posms (01.11.2018.-31.12.2019.): Turpināti abi 2017.gadā uzsāktie pētījumi. Pētījumā "Zināšanu uzlabošana par jūras ekosistēmu, jūras vides stāvokli un to ietekmējošām slodzēm", ko veic Daugavpils universitātes Latvijas Hidroekoloģijas institūts, galvenie pētījumi koncentrējās uz jūras bioloģiskās daudzveidības, svešzemju sugu, eitrofikācijas novērtēšanu. Uzsākta Latvijas jūras ūdeņu piesārņojuma ar mikroskopiskajām plastikāta daļiņām izpēte. Analīžu rezultāti uzrāda, ka galvenokārt daļiņas sastāv no polietilēna un polipropilēna. Savukārt pētījumā "Zināšanu un informācijas bāzes veidošana jūras ūdeņu izmantošanas un jūras vides mērķu sasniegšanas ekonomiskai un sociālai analīzei", ko veic SIA "Aktīvs", uzsākts darbs pie laba jūras vides stāvokļa sasniegšanai nepieciešamo esošo un iespējamo papildus pasākumu izvērtēšanas un to sociālekonomiskās novērtēšanas. Veikts arī konkrēts pētījums par iespējamiem papildus pasākumiem izplatītākā jūras piekrastes atkritumu veida (plastmasas) samazināšanai no atpūtas un tūrisma aktivitātēm saistībā ar sezonālām komercdarbības vietām piekrastē. Projekta otrajā posmā īstenots arī pētījums "Sanešu pārvietošanās jūrā izpēte un laba jūras vides stāvokļa kvalitatīvā raksturlieluma "Hidrogrāfiskie apstākļi" rādītāju aprobācija" (izpildītājs SIA "Procesu analīzes un izpētes centrs"), kura ietvaros tika veikta izpēte par sanešu pārvietošanās raksturu un ģeomorfoloģiskajām izmaiņām Latvijas jurisdikcijā esošajā jūras akvatorijā daļā, kā arī izstrādāti priekšlikumi piekrastes aizsardzības pasākumiem.

3. posms (01.01.2020.-31.12.2020.): Turpināti abi apjomīgākie (2017. gadā uzsāktie) pētījumi. Pētījumā "Zināšanu uzlabošana par jūras ekosistēmu, jūras vides stāvokli un to ietekmējošām slodzēm", ko veic Daugavpils universitātes Latvijas Hidroekoloģijas institūts, tika secīgi tūpināts darbs pie visām 11 tēmām par jūras vides novērtējumu un dažādu indikatoru izstrādes. Lai novērtētu bioloģiskās daudzveidības stāvokli, tika veikts jūras vides stāvokļa novērtējums, ņemot vērā diatomu/dinoflagelātu (aļģu) indeksu, kurš diemžēl norāda uz sliktu jūras vides stāvokli pēdējos gados. Pārskata periodā jau tika izanalizēti no ūdens virsējā slāņa ievāktie mikrodaļiņu paraugi. Iegūtie rezultāti uzrāda lielu un neviennozīmīgi traktējamu telpisko sadalījumu bez izteikta gradienta no ietekmes avota. Pārskata periodā tika veikts arī mikropiedrozuma īpatsvara novērtējums asaru un apaļā jūras grunduļa kuņģos. Institūts veica arī citus plānotos mērījumus, dažādu paraugu ievākšanu, iegūto datu apkopojumu un analīzi. Savukārt pētījumā "Zināšanu un informācijas bāzes veidošana jūras ūdeņu izmantošanas un jūras vides mērķu sasniegšanas ekonomiskai un sociālai analīzei", ko veic SIA "Aktīvs", veikts darbs attiecībā uz esošo politiku pasākumu efektivitātes izvērtējumu, sagatavojot novērtējumus kvalitatīvajiem raksturlielumiem attiecībā uz bentiskajiem biotopiem, invazīvām sugām un uz cietajiem atkritumiem piekrastē. Tāpat ir veikts darbs attiecībā uz iespējamo

papildus pasākumu izstrādi un sākotnējo izvērtējumu un ir uzsākta informācijas apkopošana un novērtējumu izstrāde attiecībā uz papildus pasākumu izmaksu, efektivitātes un ieguvumu analīzi. Projekta trešajā posmā sagatavots “Pārskats par Rīgas un Daugavpils notekūdeņu attīrīšanas iekārtu un Liepājas pilsētas un Karostas atbilstību svītrosānai no HELCOM noteikto vides “Karsto punktu” saraksta””, ko veica VSIA “Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs”. Pētījumā ietverta informācijas un datu analīze par piesārņojuma slodzi novērtējumu no Latvijas teritorijas uz Baltijas jūru un Rīgas līci, Latvijas progresu piesārņojuma slodzi samazināšanā un HELCOM noteikto mērķu izpildē Baltijas jūras ekoloģiskā stāvokļa uzlabošanai.

4. posms (01.01.2020.-31.12.2021.): Projektam tuvojoties noslēguma fāzei, arī abu apjomīgāko pētījumu izstrāde pamazām virzās uz noslēgumu. Pētījumā “Zināšanu uzlabošana par jūras ekosistēmu, jūras vides stāvokli un to ietekmējošām slodzēm”, ko veic Daugavpils Universitātes Latvijas Hidroekoloģijas institūts, 2021. gadā tūpinājās darbs pie visām 11 tēmām par jūras vides novērtējumu un dažādu indikatoru izstrādes. Lai arī lauka darbu veikšanā un paņemto paraugu analizēšanā nācās saskarties ar dažādiem tehniskiem izaicinājumiem, tomēr kopumā tika īstenots nozīmīgs jūras vides izpētes un zinātniskais darbs, tai skaitā, veikts svarīgāko ekosistēmas vērtību apskats, sagatavots jūras vides nemonētārās novērtēšanas koncepts, turpināts darbs pie piekrastes biotopu trofiskās struktūras izveides, ievākti paraugi Liepājas, Ventspils un Rīgas ostās, lai vērtētu svešzemju sugu ienākšanas vektorus, izplatību un ietekmes. Savukārt pētījumā “Zināšanu un informācijas bāzes veidošana jūras ūdeņu izmantošanas un jūras vides mērķu sasniegšanas ekonomiskai un sociālai analīzei”, ko veic SIA “Aktiivs”, veikts darbs attiecībā uz esošo politiku pasākumu efektivitātes novērtējumu un novērtējumu riskam nesasnēgt labu jūras vides stāvokli, iespējamo papildus pasākumu izstrādi un sociālekonomisko novērtējumu. Ir papildināts “riskā novērtējums” attiecībā uz biogēnu piesārņojumu un eitrofikāciju, izstrādāts “riskā novērtējums” roņiem, un abām tēmām sagatavoti priekšlikumi par pasākumiem atjaunotajai pasākumu programmai. Ir arī uzsākta informācijas apkopošana un konsultācijas ar ekspertiem “riskā novērtējumam” attiecībā uz putniem un piekrastes un migrējošām zivīm. Šajā posmā ir arī īstenots vides ekonomiskās novērtēšanas pētījums, kurā monetārā izteiksmē ir novērtēti labklājības ieguvumi sabiedrībai no pasākumu ieviešanas un laba jūras vides stāvokļa sasniegšanas. Lai veicinātu projekta atpazīstamību, ir izgatavots projekta informatīvais stends, kā arī noorganizēts Eiropas Jūras dienai veltīts seminārs (21.05.2021.). Projekts prezentēts arī 4. Baltijas jūras telpiskās plānošanas forumā (01.06.2021.).

5. posms (01.01.2022.-30.06.2022.): Projekta noslēdzošajā fāzē noslēgusies arī abu apjomīgāko pētījumu izstrāde. Pētījumā “Zināšanu uzlabošana par jūras ekosistēmu, jūras vides stāvokli un to ietekmējošām slodzēm”, ko veic Daugavpils Universitātes Latvijas Hidroekoloģijas institūts, 2022. gadā pabeigts darbs pie visām 11 tēmām par jūras vides novērtējumu un dažādu indikatoru izstrādes. Projekts devis iespēju būtiski celt zināšanu kapacitāti, it īpašu tajās jomās, kur situācija Latvijas jūras ūdeņos nav bijusi pētīta. Piemēram, jo pirms projekta trūka datu un informācijas un pētījuma metožu par mikroplastmasas piesārņojumu jūrā, jūras gultnes integritāti un hidrogrāfisko apstākļu izmaiņām. Projekts arī deva grūdienu barības ķēžu pētījuma virzienam. Savukārt pētījumā “Zināšanu un informācijas bāzes veidošana jūras ūdeņu izmantošanas un jūras vides mērķu sasniegšanas ekonomiskai un sociālai analīzei”, ko veic SIA “Aktiivs”, 2022.gadā tika izstrādāts novērtējums riskam nesasnēgt labu jūras vides stāvokli; pasākumu programmā potenciāli iekļaujamo papildus pasākumu izvērtējums, izmaksu novērtējums un izmaksu-efektivitātes analīze; pamatojums papildus (jaunu) pasākumu noteikšanai un šādu pasākumu apraksts; novērtējumu sagatavošana un nacionālās metodikas izstrāde, lai pamatotu „izņēmumus” papildus pasākumu neieviešanai „nesamērīgu izmaksu” dēļ. SIA “Aktiivs” sagatavojis vairākas tematiskās atskaites, kas izvērsti atspoguļo izstrādātās metodes, to pielietošanu un ilustrācijas Latvijas efektīvākai jūras vides aizsardzības politikas veidošanai. Tāpat projekta noslēdzošajā posmā tika iesaistīts Latvijas Universitātes Bioloģijas institūts, kas sagatavoja atsevišķu novērtējumu saistībā ar raksturlielumu D1 bioloģiskā daudzveidība attiecībā uz ūdensputniem. 2022. gada 7. jūnijā tika rīkota projekta noslēguma konference, kurā pētnieki sniedza pārskatus par projektā veiktajiem pētījumiem, novērtējumiem un secinājumiem par dažādiem jūras vides rādītājiem. Zinātnieki uzsvēra, ka nevēlēšanās rēķināties ar vides iespējām izturēt mūsu sabiedrības radīto slodzi gan piesārņojuma, gan dabas resursu pārāk lielas ekspluatācijas dēļ noved pie vairāk vai mazāk dramatiskām sekām. Kā piemērus var minēt Austrumbaltijas mencas populācijas strauju samazināšanos, svešās sugas - apaļā jūras grunduļa - iznīcinošā ietekme uz gliemeņu biotopiem, bīstamo vielu un mikroplastmasas klātesamība jūras nogulumos vai dzīvajos organismos. Zinātnieki vairākkārtīgi uzsvēra jūras ekosistēmas kompleksumu, savstarpējās mijiedarbības starp dzīvajiem organismiem, novērotajām izmaiņām, kā arī to, kas vēl ir nezināms. Turklāt jūras ekosistēmas stāvokli lielā mērā ietekmē mūsu rīcība sauszemē, jo piesārņojums jūrā lielā mērā nonāk ar ietekošajiem upju ūdeņiem.

Kontaktinformācija:

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija,
Vides aizsardzības departaments, Ūdens resursu nodaļa,
vecākā eksperte Baiba Zasa,
tel. 6702 6910, e-pasts: baiba.zasa@varam.gov.lv

**NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020**

EIROPAS SAVIENĪBA

**Eiropas Jūrlietu un
zivsaimniecības fonds**

Atbalsta Zemkopības ministrija un Lauku atbalsta dienests

<https://www.varam.gov.lv/lv/projekts/ejzf-projekts-zinasanu-uzlabosana-juras-vides-stavokla-joma>